

Průzkum zanikajícího lesoparku Prašivice u Nalžovských Hor

DAVID TUMA – VERONIKA ZELINKOVÁ

Klíčová slova: Nalžovské Hory — Prašivice — Ludvík Taaffe — romantický lesopark — umělá zřícenina hradu Ballymote — kamenné fantaskní skulptury — rekognoskace terénu — antropogenní útvar

Lesopark Prašivice se nachází v okrese Klatovy, 1,75 km severovýchodně od města Nalžovských Hor, na stejnojmenném kopci s nejvyšší nadmořskou výškou 575 m. Prašivický vrch představuje výraznou krajinnou dominantu zobrazovanou v mnoha kartografických pramenech. První vojenské mapování ze sklonku 18. století a takzvaný císařský otisk mapy stabilního katastru z roku 1837 zachycují zde ještě kompaktní lesní porosty, které protínala pouze cesta ke vsi Neprochovy. Teprve v době mezi lety 1837–1845 došlo k úpravám hospodářských lesů do podoby parkového lesa, doplněného romantizujícími stavbami a skulpturami. Zatímco uvedená katastrální mapa z roku 1837 zobrazuje les jako nečleněný útvar s vysokým podílem mladších porostů, na mapách takzvaného Františkova mapování (1844–1845) je již zřetelná základní osová dispozice. Při třetím vojenském mapování (1879) byly ve zkoumané lokalitě zakresleny některé stavby s jejich popisy („Ruine“, „Gloriet“). Areál lesoparku Prašivice nejdrobněji zachycuje porostní mapa revíru Nalžovy z roku 1886 (obr. 1).¹ Adaptaci na parkový les zmiňují i písemné prameny (obecní kroniky, regionální literatura).

Adaptace hospodářského lesa na romantický lesopark probíhala za života hraběte Ludvíka Taaffeho (1791–1855). Kompaktní lesní porosty byly tehdy rozčleněny sítí cest, jejíž základ tvořily dvě na sebe kolmé komunikace umístěné v nově vytvořených průsecích. Tato cestní síť je orientována ke světovým stranám a respektuje trasu starší cesty od Nalžovských Hor k Neprochovům. Od ní se odvíjely cesty nižšího řádu – organicky tvarované pěšiny, které zabíhaly do lesních porostů a zpřístupňovaly jednotlivé parkové stavby.

Romantická úprava lesoparku citlivě využila členitosti terénu, sníženin s akumulací vody a shluků balvanů k umocnění dramatické, tajuplné atmosféry. Na pohledově exponovaných místech byly umístěny drobné stavby, postavené za účelem zpestření pobytu návštěvníků. Výraznou dominantou, umístěnou na východní ose, se stal osmiboký objekt gloriety,² kterým bylo možné projít a pokračovat z lesoparku na cestu k obci Zahrádka. Od gloriety vedla pěšina, která opisovala oblouk směrem k severu a v její blízkosti byly upraveny kamenné balvany do podoby draka, želvy a žáby.

Na opačné, tedy západní straně lesoparku najdeme umělou zříceninu hradu Ballymote – ústřední stavbu celého komplexu. Romantická zřícenina tvoří doslova kulisu obrácenou směrem k nalžovskému zámku. Situována byla mimo hlavní pohledové osy lesoparku, čímž se posílil moment překvapení u každého, kdo ji zahlédl a jakoby objevil. Dnes jsou lesní porosty na Prašivici natolik

kompaktní, že se Ballymote v dálkových pohledech uplatňuje pouze minimálně, a to především mimo vegetační období. V porovnání s jinými obdobnými romantickými stavbami je prašivická ruina úměrná prostoru, ve kterém se nachází; je citlivě zasazena do terénu a vyznívá harmonicky ve spojení s okolní krajinou.

Stav lesoparku Prašivice se zhoršuje již od třicátých let 20. století, kdy rod Taaffe prodal nalžovské panství. Degradace drobných staveb (lávek, nadzemních částí altánů) a vybavení lesoparku probíhala relativně rychle, což je pochopitelné, neboť tyto objekty byly vytvořeny z materiálů s krátkou životností. Nicméně proces jejich archeologizace lze postihnout prostřednictvím reliéfních antropogenních tvarů, viditelných na úrovni současného terénu.³ Díky kontinuálnímu hospodaření v lese nebyly sice nikdy výrazně narušeny hlavní kompoziční vazby, ale došlo ke změnám v druhové skladbě lesního porostu a k výraznému zhoršení stavu cest nižší kategorie. Část cestní sítě docela zanikla.

Lesopark Prašivice lze označit za unikátní romantiko-historizující krajinný komplex, který nemá v západních Čechách období (ideově je do jisté míry spřízněn se staršími a daleko náročněji pojatými příklady romantické úpravy krajiny kolem zámků v Lednici, ve Vlašimi, Slatiňanech nebo na Sychrově).⁴ Jedná se o dílo dokumentující výraznou etapu zahradní a krajinářské tvorby. Do současné doby nebyly podrobněji zkoumány jeho širší krajinné vazby, neproběhl ani dostatečný terénní průzkum a vyhodnocení areálu jako celku.

Metody a cíle průzkumu

Cílem průzkumu bylo zdokumentovat a popsat současný stav nemovitých památek, a rekonstruovat tak původní

1 Státní oblastní archiv v Plzni, pracoviště Klášter u Nepomuku, fond Velkostatek Nalžovy, *Porostní mapa revíru Nalžovy*, inv. č. 422, M 91.

2 Terminologie k drobným parkovým stavbám je v článku převzata z PACÁKOVÁ-Hošťálková, B. et al.: *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 447–473.

3 Reliéfní antropogenní tvary představují archeologické situace rozpoznatelné vizuálně na úrovni současného terénu. Lze je tak zkoumat povrchovým výzkumem, aniž by bylo nutné zapojit destruktivní metody (odkryv).

4 PACÁKOVÁ-Hošťálková, B. et al., c. d., s. 194–201, 375–376, 386–387, 418–420.

podobu parku a jeho další vývojové fáze. Území bylo podrobeno nedestruktivnímu terénnímu průzkumu (rekognoskaci), který byl zaměřen na studium dochovaných staveb, ale i zaniklých antropogenních tvarů terénního reliéfu souvisejících s romantickou úpravou vrchu Prašivice (obr. 2). Za pomoci dohledaných historických pramenů a po provedené terénní rekognoskaci se podařilo identifikovat řadu dalších zaniklých drobných staveb. Nalezené antropogenní tvary byly následně zdokumentovány, popsány a polohopisně zaměřeny pomocí stanice GPS (Garmin Oregon).

Nejdříve se průzkum zabýval celkovým půdorysným a prostorovým uspořádáním lesoparku, identifikací, zaměřením a popisem dochovaných i zaniklých staveb, cestní sítě a dalších prvků kompozice. Následně se přikročilo ke studiu jednotlivých staveb, jejich dějin, popřípadě vývoje a jejich funkce v lesoparku. Současně byly zkoumány širší pohledové vazby lesoparku na okolní kulturní krajinu a její nejvýznamnější prvky (zámek, zámecký park a město Nalžovské Hory, hájovny Miřenice, Krutěnice, soustavy rybníků a solitérné stojících staveb v krajině a jiné).

Stručné dějiny lesoparku Prašivice⁵

Vznik lesoparku s umělou zříceninou hradu Ballymote souvisí, jak již bylo výše zmíněno, s osobou hraběte Ludvíka z irského rodu Taaffe, který vlastnil nalžovské panství v období let 1769–1937. První datace spojená s úpravami parku se objevuje až v Rybákově pojednání o dějinách Stříbrných (Nalžovských) Hor, podle něhož došlo roku 1842 mimo jiné k přeměně lesa Prašivice v „promenádní“ lesopark, ke stavbě zříceniny hradu Ballymote a následnému zbudování tří mysliven⁶ (v Nalžovech, Miřenicích a Krutěnicích).⁷ K miřenické myslivně se podařilo dohledat dobovou plánovou dokumentaci.⁸ Při porovnání s myslivnou v Nalžovech, situovanou na okraji lesoparku Prašivice, lze konstatovat, že všechny tři právě zmíněné myslivny mohly vzniknout podle jednoho vzoru.

Přesnější informace o okolnostech výstavby umělé hradní zříceniny a dalších objektů lesoparku přináší až kronika z roku 1936.⁹ Podle svědectví pamětníka událostí ze sedmdesátých let 19. století měla výstavba zříceniny sloužit jako reminiscence hradu Ballymote v Irsku. Ve vzpomínkách je upřesněn vznik gloriety („altánek výhlední“), jehož stavba měla probíhat přibližně v období let 1872–1874 za nadlesního Bedřicha Schwarze a adjunkta Josefa Ingeduldema. Právě tehdy měl být v lese zřízen i rozměrný dřevěný deštník obklopený kamennými lavičkami, který stál vedle cesty směřující ke zřícenině; v době zpracování paměti do kroniky ho pamětník uvádí jako zaniklý s lavičkami porostlými mechem. Lokalitě s deštníkem se říkalo „U paraplete“. Kamenná skulptura želvy vznikla podle pamětníka později, doba provedení skulptury draka mu nebyla známa. V první třetině 20. století lesopark zpustl a obnoven byl až v roce 1936 za nadlesního Horčíka zřízením lávek, úpravou pěšin, zhotovením dřevěných hřibů a jejich rozmístěním podél cest. V rámci těchto opatření bylo zavedeno vstupné do areálu lesoparku. Vstupenku si zájemce mohl koupit na lesním úřadu za 5 Kč.

Již na počátku roku 1934 se obec Nalžovy zajímala o odkoupení lesa Prašivice od Ing. Edwarda Taaffeho. Přizvaný znalec odhadl cenu lesa na 250 000 Kč. Vlastník však požadoval 680 000 Kč, a asi proto z obchodu sešlo. V témže roce byla na majetek rodu Taaffe uvalena nucená správa. Teprve v roce 1937 se E. Taaffe rozhodl Nalžovy s dvory Sedlečko a Krutěnice prodat a s rodinou odešel do Irska. V roce 1950 byl les Prašivice s myslivnou čp. 54 (celkem plocha o výměře 68 ha) předán na základě rozhodnutí Ministerstva zemědělství do držby a užívání Obci nalžovské.¹⁰ Později zde za stát jako vlastníka působily Československé státní lesy v Plzni (Lesní závod v Kašperských Horách). Roku 1957 byla místním mysliveckým spolkem provedena renovace skulptury draka. Během šedesátých let park velmi zpustl, objekty v něm byly v různé míře poškozeny. V sedmdesátých letech 20. století se obecní kronikář Jan Stupka výrazně zasazoval o záchranu lesoparku (články v tisku, jednání s místním národním výborem a s představiteli okresního i krajského národního výboru). V roce 1973 byl vypracován záměr generální opravy cesty a parku Prašivice s rozpočtem 50 000 Kčs. O rok později, dne 4. 8. 1974, Místní národní výbor Nalžovské Hory požádal Okresní národní výbor v Klatovech o mimořádnou dotaci ve výši 300 000 Kčs na úpravu komunikací a památek v lese Prašivici. Projektová dokumentace byla do Klatov zaslána 18. 10. 1974.¹¹ Předpokládané stavební a udržovací práce nebyly však nikdy realizovány.

Od roku 1983 je areál lesoparku Prašivice (park, zřícenina hradu, gloriety, hájovna čp. 54, kamenné plastiky draka, želvy a žáby) státem chráněnou kulturní památkou, evidovanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rejstříkovým číslem 26300/4-4158.

Umělá zřícenina hradu Ballymote

Umělá hradní zřícenina byla vybudována pravděpodobně v roce 1842. Dostupné historické prameny i dochovaný název zříceniny dosvědčují inspiraci středověkým hradem Ballymote (poprvé zmiňovaným roku 1300, irsky *Ath-clíath-an Chorainn*, později *Caisleán Bhaile an Mhóta*), který se nachází ve stejnojmenném městě v hrabství Sligo v Irsku.¹² Rod Taaffe držel tento hrad během první poloviny 17. století. Jde o hrad kastelového typu, postavený na přibližně čtvercovém půdorysu a zesílený

5 Zpracováno Mgr. Michalem Rysem na základě dohledaných písemných pramenů.

6 RYBÁK, J.: *Dějiny města Hor Stříbrných*, s. 9–10.

7 Nejstarší související historický pramen tyto skutečnosti uvádí bez datace. Viz KOLÁR, M.: *Geschichte der Herrschaft Eilschau-Nalžovy*. [Nestr. rukopis].

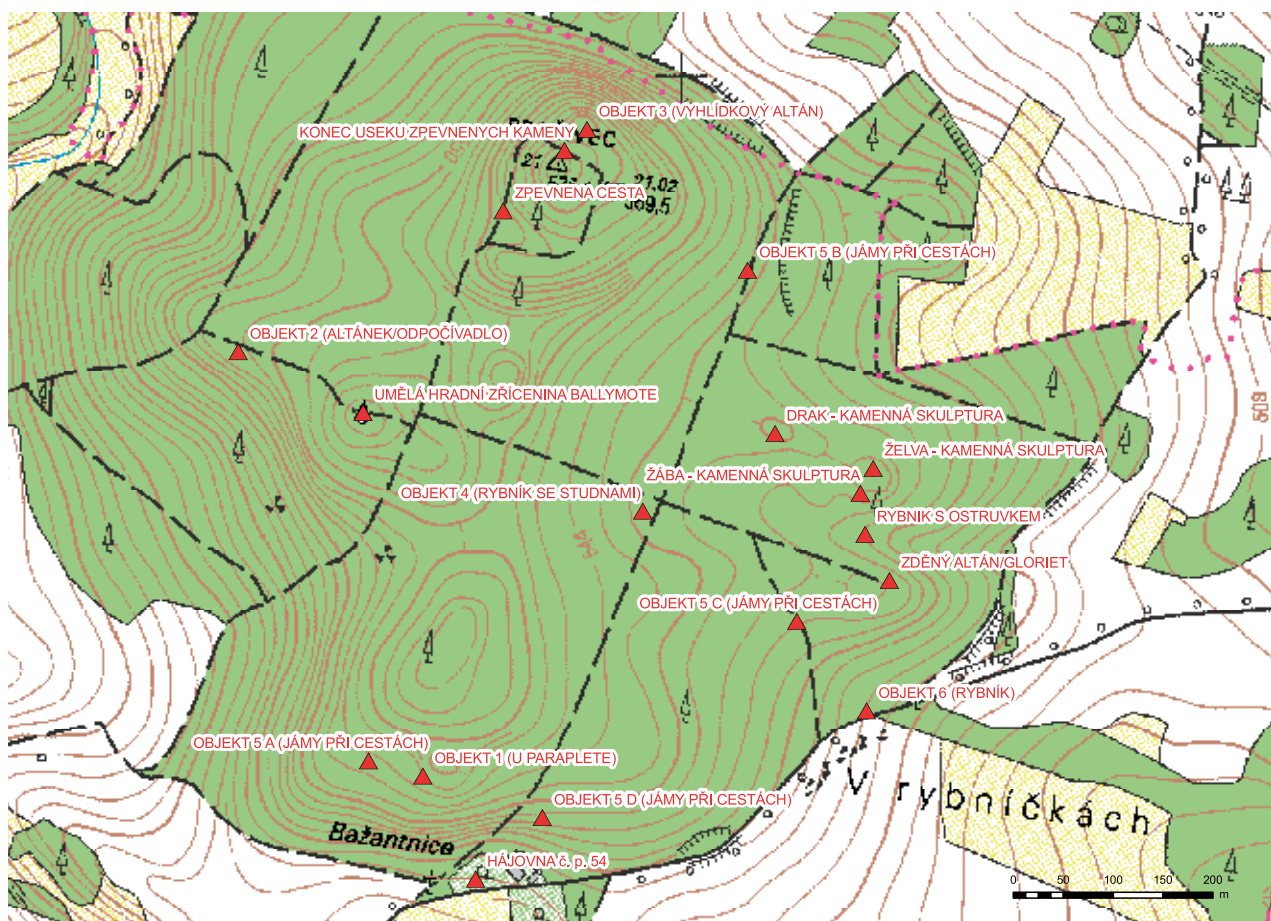
8 Státní oblastní archiv Plzeň, fond Velkostatek Nalžovy, *Plán lesovny a vedlejších budov severně od Miřenic*, kolem roku 1840.

9 *Kronika obce Nalžovy/Nalžovské Hory*.

10 *Kronika obce Nalžovy/Nalžovské Hory*, 8. díl, s. 204, 290–291, 420.

11 *Kronika*, cit. 9, s. 6–7, 9, 33, 40.

12 O'RORKE, T.: *The history of Sligo*, s. 158–159.

Obr. 2. Prašivice u Nalžovských Hor, podkladní mapa areálu kulturní památky v měřítku 1 : 10 000 s vyznačenými objekty a jejich popisy. (Zaměření GPS stanicí Garmin Oregon D. Tuma, digitální zpracování Ž. Sedláková)

šesti věžemi. V porovnání s ostatními irskými hrady v okolí (Ballyara, Moygara, Ballintubber) se vyznačuje větší monumentalitou a symetrií řešení, a podobá se tak spíše hradům zakládaným anglickým králem Eduardem I. ve Walesu po jeho dobytí roku 1282.¹³ Inspirace původním irským hradem při stavbě umělé zříceniny v lese Prašivici byla v duchu tehdejších romantických tendencí spíše volná. Realizována byla pouze část půdorysu, v podstatně skromnějším měřítku. Nelze tedy mluvit o kopii irského hradu Ballymote, ale spíše o volnější dispozici inspirované irskými hrady.

Pro výstavbu hradu Ballymote byla zvolena západní strana lesoparku, která umožňovala rozvinutí pohledových vazeb mezi zámeckým areálem a městem Nalžovské Hory a Prašivcem. Vizuální propojení umělé zříceniny s objekty v Nalžovských Horách bylo možné za předpokladu, že se v okolí Ballymote nacházel tzv. nízký les, tedy vegetativně obnovovaný porost kácený v krátkém časovém intervalu.

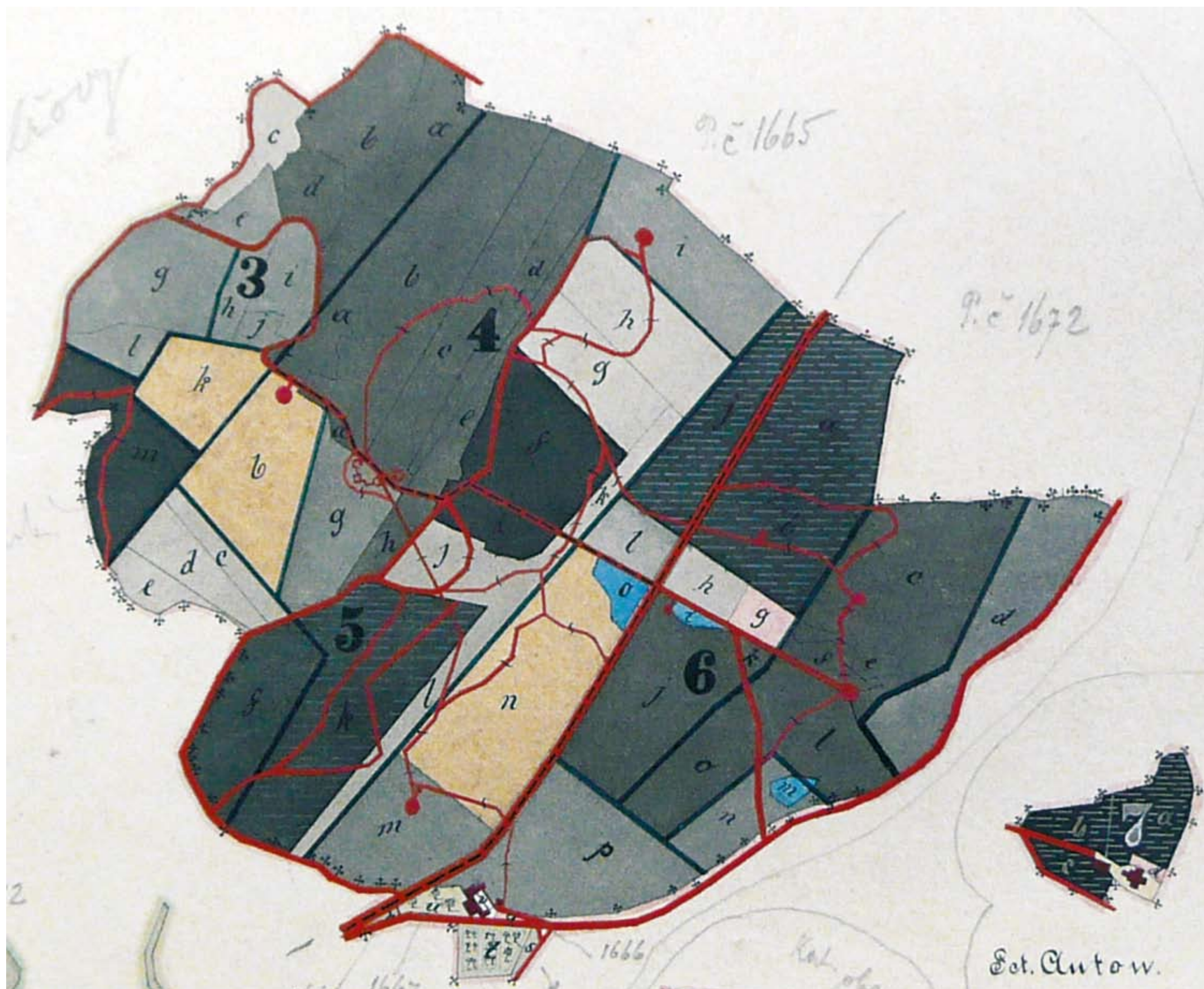
Dominantním objektem zříceniny je okrouhlá bašta (věž) zakončená cimbuřím a stanovou střechou (obr. 3, 4). Průměr bašty činí 4,05 m, přičemž tloušťka zdi je 0,85 m. Uvnitř bašty byly do kapes ve zdivu (dnes zazděny a omítnuty) zabudovány jednotlivé dřevěné stupně točitého schodiště, stoupajícího vzhůru až do úrovně oken. Všechny válcové věže hradu byly vyzděny

v plném rozsahu pouze nad větší částí kruhového půdorysu; v prostoru mezi volnými okraji zděného pláště vznikl průhled do nitra válcové věže na celou její výšku a v úrovni s okny bylo umístěno jednoduché dřevěné zábradlí, zasazené do mohutných kapes zdiva (obr. 5). Zábradlí tvoří nahrubo opracovaný trám ve tvaru rozevřené podkovy se zádlaby pro čepy stojek zábradlí s rozpěrami. Madlo je prkenné (nejstarší letopočet vyrytý na něm některým z návštěvníků je 1916). O dalších konstrukčních detailech se už lze jen dohadovat. Okna směřující do třech světových stran, dvě podél hradeb a jedno čelním směrem, umožňovala rozhled v rámci areálu hradu a dále na Nalžovské Hory.

Vlivem zanedbané údržby od poloviny 20. století se přístup na hlavní hradní baštu (vyhlídku) nacházel v havarijním stavu. Část střechy se propadla, k odstranění schodišťových stupňů a schodišťového vřetene došlo ještě dříve. Po zimě roku 2011 se propadla střecha a v květnu téhož roku byly odstraněny poslední pozůstatky dřevěné vyhlídky.

Na východní straně hradní zříceniny byla rovněž vybudována okrouhlá bašta o průměru 4,2 m a tloušťce zdiva 0,8 m; zeď, která ji propojuje s vyhlídkou, je dlouhá

13 HALLAK, J.: *County Sligo*, s. 109.

Obr. 1. Prašivice u Nalžovských Hor (okr. Klatovy), porostní mapa revíru Nalžovy. L. Holderied. 1886, 1 : 8 640, kolorovaná, 63 × 47 cm. Číslo uvedená na mapě označují porostní oddíly (3 – U Velenovan; 4 – Těchonický vrch; 5 – U hradu; 6 – U Draka; 7 – Sv. Anton). Písmena označují věkové stádium porostů. (Reprofoto, SOA Plzeň, inv. č. 422, č. mapy M 91)

Obr. 3. Prašivice u Nalžovských Hor, hradní zřícenina Ballymote. Hlavní brána a dvě okrouhlé bašty při pohledu od jihovýchodu. (Foto D. Tuma, 2011)

11,95 m. Po 6,3 m od vyhlídkové bašty byla v této spojovací zdi provedena přístupová brána s gotickým obloukem. Východní baštu ukončuje krátký úsek zdi dlouhý 3,2 m, který má pohledově uzavírat celý areál východním směrem.

Naopak směrem na západ od vyhlídkové bašty byla provedena zeď na půdorysu písmene L, a to v délce 12,09 m, s kratší stranou dlouhou 4,48 m. Západní stranu pak vyplnila čtverhranná věžová stavba, zapojená do schématu dalších zdí, o vnitřních půdorysných rozměrech 4,13 × 4,27 m a tloušťce zdi 0,8 m. Tato věž evokuje nejen obranný, ale i obytný hradní prvek, jak naznačují velká pravouhlá okna umístěná na východní a západní straně věže. Vstup je možný pouze z vnitřního jádra hradní zříceniny. Směrem vzhůru se tloušťka zdiva zmenšuje. Pravidelné kapsy po trámech a ustupující tloušťka zdi odkazují na vložená patra.

Poslední velký úsek hradeb propojuje zdi dlouhou 12,3 m čtverhrannou baštu se severozápadní válcovou baštou o průměru 4,7 m a tloušťce zdiva 0,8 m. Severní hradba je přiznána pouze v krátkém úseku dlouhém 2,75 m.

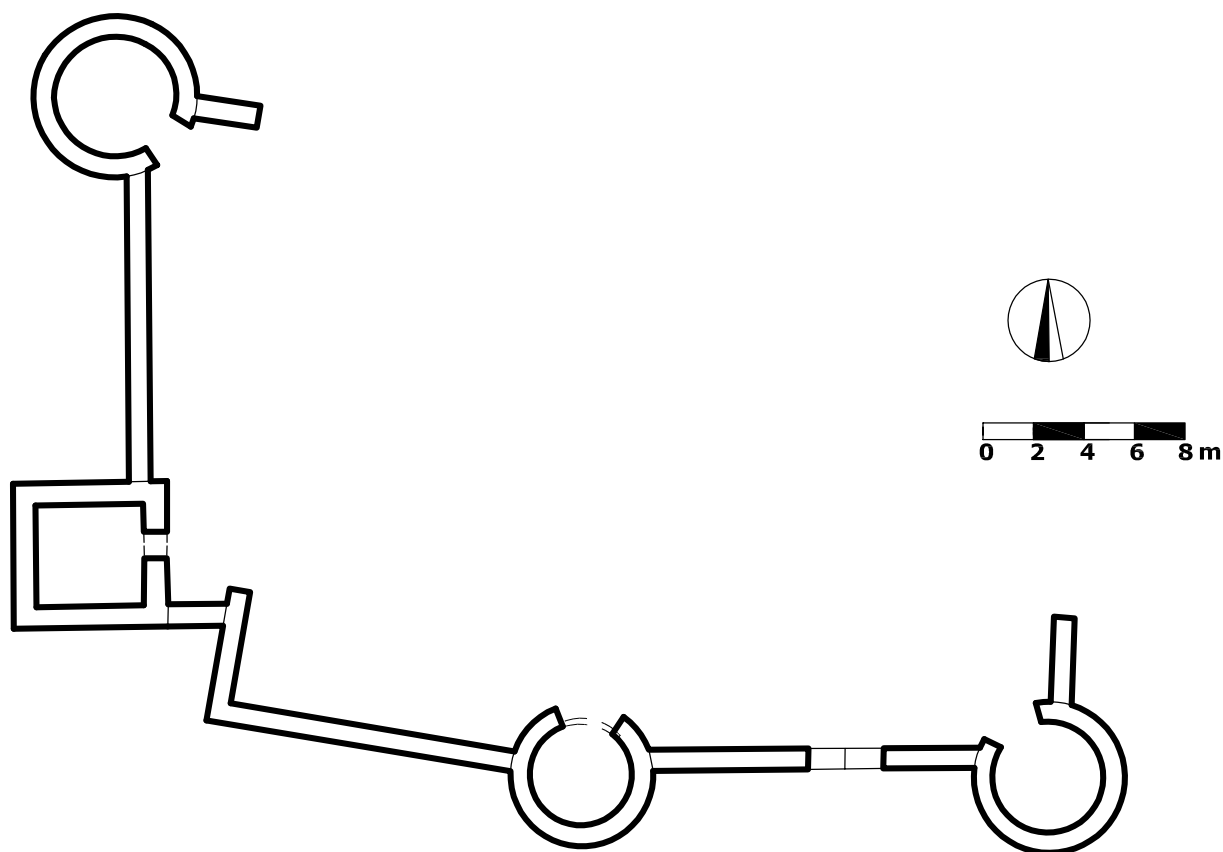
Zajímavé jsou některé další skutečnosti. Po vytyčení stavby v terénu následovalo vyzdění mohutných základů, které respektují přirozený terén. Tloušťka zdi provedených z lomového kamene na těchto základech ustupuje

na některých místech pouze o 2–3 cm z vnější strany. Pro dosažení věrné napodobeniny hradní zříceniny nechybějí ani náznaky ochozu na hradbách s částečně ustupující tloušťkou zdiva vnitřní hradby nebo kapsy po trámech nesoucích hradební ochoz. Na stavbě byly použity materiály místní horninové báze. Rovněž struktura plniva a pojiva vykazuje známky záměrného použití méně kvalitních přísad. Velké spáry zdiva vyplnilo větší množství malty s nastrkávanými drobnými kamínky, které spoluvytvářejí charakteristickou strukturu obvodového pláště.

Hájovna čp. 54

Jedná se o klasicistní stavbu, zachycenou na mapě stabilního katastru z roku 1837. Podle písemných pramenů vznikly tři hájovny (Nalžovy-Prašivice, Krutěnice a Miřenice) v návaznosti na budování parku ve čtyřicátých letech 19. století tak, aby byly navzájem pohledově propojeny.¹⁴ Při studiu stavebních plánů k hájovně v Miřenicích se nabízí hypotéza, že podoba hájoven v Miřenicích a Krutěnicích vycházela z tehdy již stojícího objektu hájovny v Nalžovech-Prašivici (obr. 6, 7, 8).

¹⁴ RYBÁK, J., c. d., s. 10.

Obr. 4. Prašivice u Nalžovských Hor, hradní zřícenina Ballymote. Situace. (Zaměření M. Rys, V. Zelinková, kresba D. Tuma, 2011)

Ústřední stavbu obdélného půdorysu ukončuje valbová střecha. Průčelí je pětiosé, uprostřed je situován hlavní vchod. Na obytnou budovu navazují dvě obdélná hospodářská stavení se sedlovými střechami, uzavírající zadní stranu dvora pod svahem.

Gloriet

Gloriet byl od svého vzniku výrazným prvkem celé kompozice (obr. 9). Ve východní části lesoparku se jedná o jedinou doloženou drobnou stavbu, která měla uměleckořemeslnou a malířskou výzdobu. Význam gloriety se odrážel i v úpravě lesní partie navazující na stavbu. Z ikonografických pramenů je patrné, že svah klesající od gloriety směrem k severovýchodu byl odlesněn a osázen nízkou vegetací s polštářovitým nebo poléhavým charakterem růstu (keře, polokeře, pravděpodobně i trvalky). V souvislosti s irským původem rodiny Taaffe se lze domnívat, že úprava svahu pod gloriety měla evokovat krajinu severských ostrovů, pravděpodobně irská vřesoviště. Zánik této úpravy je možné spojit především s vysokými nároky na údržbu a neschopností rostlinného společenstva přizpůsobit se změnám stanovištních podmínek (například nedostatku světla) a konkurenčnímu tlaku domácích dřevin. Stejně pravděpodobné je, že plocha byla záměrně zalesněna poté, co došlo k potlačení uměle založeného společenstva.

Osmiboká zděná stavba gloriety vznikla pravděpodobně až v období let 1872–1874 v průhledu osou parku směrem východ–západ (obr. 10). Členěna byla gotizujícími hrotitými okny, průchod gloriety umožňovaly dvojce dveře osazené na ose parku. Podle informací z obecních kronik byla okna kdysi opatřena okenicemi a výplněmi s barevnými skly. Interiér byl malovaný a vybaven nábytkem z březového dříví.¹⁵ Pozůstatky nástěnných maleb jsou patrné dodnes; na stropě najdeme znak rodu Taaffe s mottem v nápisové stuze „*In hoc signo spes mea*“ (V tomto znamení je má naděje).

Gloriet, stojící na zvýšeném upraveném terénu, má průměr 6 m. Základy tvoří kamenné plotny. Poměrně nečitlivými úpravami prošel gloriety ve 20. století, kdy byly zazděny zadní – východní dveře a do předního – západního vstupu byla osazena dveřní výplň s dřevěnou zárubní, nerespektující hrotitý záklenek. Oba vstupy mají šířku 126 cm a výšku 247 cm. V zadní části byly nalezeny dvě železné skoby sloužící pro upevnění dřevěných hrotitých rámu ve špaletě. Oba okenní otvory s výškou 152 cm a šířkou 106 cm jsou rovněž zazděny; výška jejich parapetu byla 90 cm. Vnější plášť stavby je opatřen profilovanou hlavní římsou, zhotovenou ze dřeva. Stanovou šindelovou střechu gloriety zakončovala na špičce osazená makovice s hrotem.

¹⁵ *Kronika*, cit. 9, s. 290.

Obr. 5. Prašivice u Nalžovských Hor, hradní zřícenina Ballymote. Vyhlídková bašta s dřevěným zábradlím uzavírajícím její severní stranu, stav konstrukce krovu před zřícením po zimě roku 2011. (Foto M. Rys, 2011)

Gloriet je dnes ve špatném technickém stavu a vykazuje vážné statické poruchy. Dlouhodobě zanedbaná údržba střechy způsobila zatékání do stropní konstrukce s výmalbami. Působením vody, dřevokazných škůdců a hniloby došlo ke zřícení části podhledu na jižní straně a k degradaci vnitřní výmalby, znázorňující kdysi pohledy do krajiny a vegetabilní motivy.

Fantaskní skulptury – drak, želva, žába

Podél obloukovitě trasované cestičky směřující od gloriety k severnímu průseku byly upraveny tři solitérní balvany do podoby draka, želvy a žáby. První dvě skulptury vznikly asi současně s gloriem, tedy v sedmdesátých letech 19. století. Na jejich zhotovení se měl podílet ve své době významný místní kamenický mistr Jan Kvíčala.¹⁶ Doba vzniku třetí plastiky – žáby, umístěné na mírném pahorku, není zatím známa.

Všechny tři plastiky jsou barevně natřené, tak aby bylo lépe na první pohled zřejmé, o jakou bytost se jedná. V případě draka byly pro umocnění efektu do štěrbin

mezi kameny vsazeny dřevěné zuby zalité betonem (obr. 11). Kámen znázorňující želvu byl doplněn betonovým výduskem hlavy, trupu a noh zvířete a v prostoru za želvou byla z menších plochých kamenů vyskládaných nasucho vytvořena drobná jeskyně o výšce přibližně 70 cm (obr. 12). Plastiky byly později opakovaně upravovány, přičemž poslední zásahy pocházejí z roku 2000 (vysprávka zubů draka).

Rybníček s umělým kamenným ostrůvkem

Rybníček s umělým kamenným ostrůvkem, který leží ve vzdálenosti 50 m od gloriety, představuje jediné zachovalé vodní dílo lesoparku Prašivice (obr. 13, 14). Podle ikonografie lze jeho vznik určit do doby mezi roky 1886 (pořízení porostní mapy revíru Nalžovy) a 1913 (dobová pohlednice s gloriem včetně části rybníka). Výrazný líniový konvexní útvar tvoří jeho hráz, přes kterou vede cesta ke třem výše uvedeným fantaskním skulpturám. Délka hráze činí 20 m, její výška na západní straně oproti vodní hladině je 1,1 m, z východní strany od spodní výpusti pak asi 4 m. Maximální půdorysné rozměry vodního díla jsou 13,5 a 11 m. Hráz lemují nasucho skládané kameny. Umělý ostrůvek se vyznačuje nepravidelnými stěnami, vytvořenými z kamenů, které jsou kladeny nasucho a na hlínu, ve sklonu 20–45°, a oválným půdorysem. Ostrůvek o rozměrech max. 1,3 a 1,9 m se tyčil nad vodní hladinou do výšky nejméně 0,75 m (jeho západní část je dnes zborcená). Přítok vody je situován ze západní strany.

Rybníček je v současné době zanesen sedimenty a přibližně z poloviny zarostlý mokřadními a bahenními rostlinami.

Výsledky průzkumu objektů

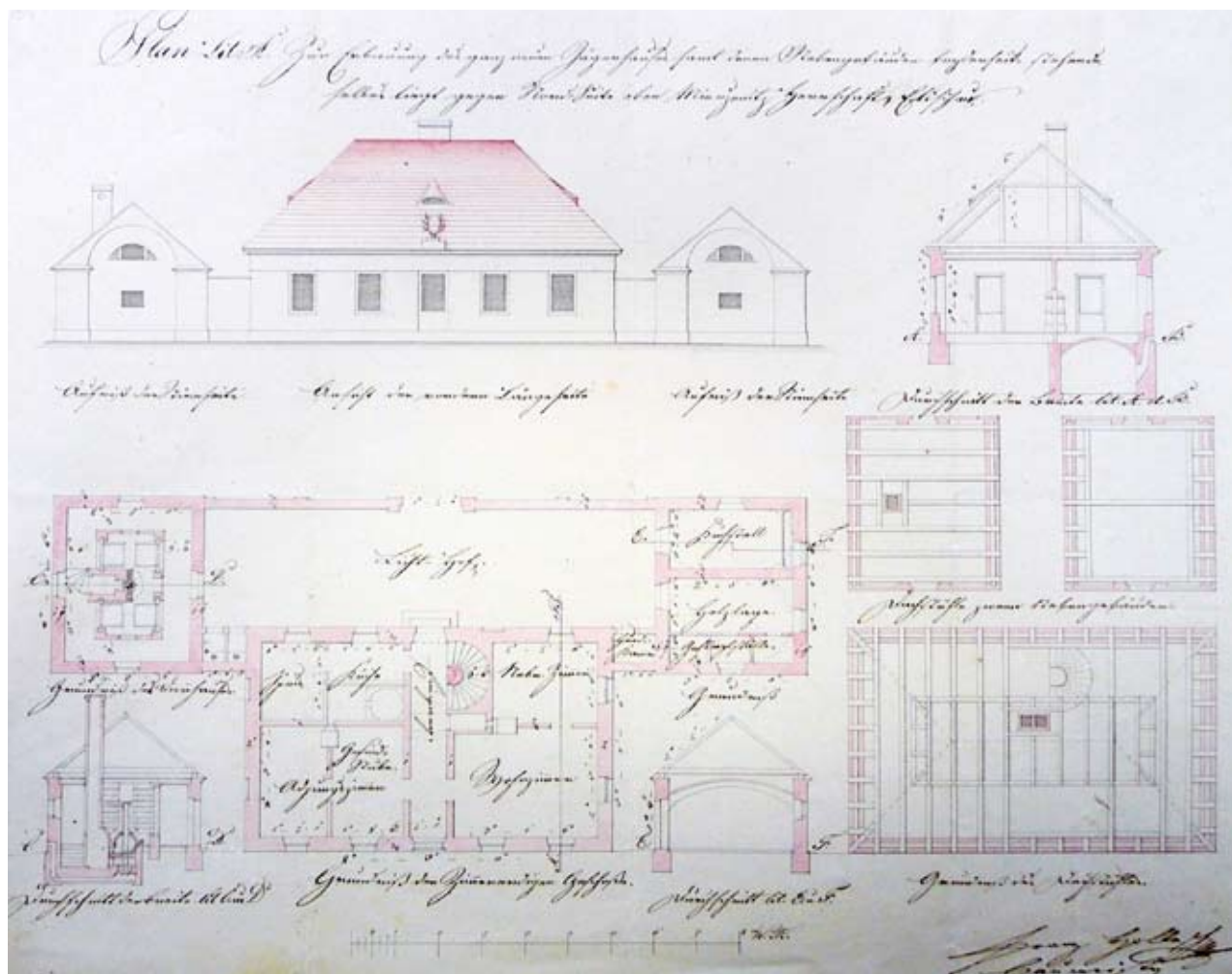
Součástí parkové úpravy lesoparku Prašivice byly březové lavičky, dřevěné lávky nad kanály, propojujícími dnes zaniklé vodní plochy a cesty. Od roku 1936 byly pěšiny lemovány jakoby pohádkovými dřevěnými hříby.¹⁷ Pohledové vazby v parku byly posíleny pravidelně, podle světových stran rozmístěnými altány a odpočívadly, které se podařilo zdokumentovat v různých fázích jejich archeologizace.

Pro lesopark Prašivice je charakteristický bohatý lesní porost, kde řada drobných původních parkových objektů sice přirozeně zanikla, ale zanechala po sobě v terénu výrazné stopy. Na drobné stavby bylo použito i trvanlivých materiálů (kamenné zdivo, kamenem zpevněné hráze, kamenito-hlinité plošiny k vyrovnání terénu pro stavby altánů či odpočívadel).

Lesoparku Prašivice se vyhnuly takové novodobé činnosti, jako je například velké odlesnění, výstavba a změny

¹⁶ *Kronika*, cit. 10, s. 33.

¹⁷ ŠPALA, S.: *Nalžovské Hory 1380–1980*, s. 11, 45; *Kronika*, cit. 10, s. 6, 33.

Obr. 6. Prašivice u Nałzovských Hor, plán hájovny v Miřenicích. Kolem roku 1840. Při studiu stavebních plánů k hájovně v Miřenicích se nabízí hypotéza, že podoba hájoven v Miřenicích a Krutenicích vychází z tehdy již stojícího objektu hájovny v Nałzovech-Prašivici. (Reprofoto, SOA Plzeň, č. mapy 229)

terénu, při nichž se mění a ničí terén. V nalezených reliéfních útvarech se tedy zrcadlí starší terénní úpravy, které souvisely přímo se vznikem drobných stavebních objektů v parku.

Objekt 1 – altán U paraplete

V blízkosti zříceniny hradu se nacházel rozměrný dřevěný deštník s kamennými lavičkami (datován do sedmdesátých let 20. století). Při průzkumu se podařilo identifikovat severozápadním směrem od hájovny čp. 54 antropogenní relikt, který by bylo možné s tímto pomístním názvem spojit (obr. 15). Označen byl jako objekt 1. Přístup k němu vedl odbočkou ze středové cesty. Výhledový altán stál na terénní hraně v nejjihnější části lesoparku (542 m n. m.), jevící se jako kupovitá vyvýšenina elipsoidního půdorysu, lemovaná po obvodu velkými kameny. Půdorysné rozměry objektu jsou max. 3,5 a 4,2 m. Přístup na vyhledkovou plošinu byl situován na severní straně cesty (převýšení 0,6 m). Plošina byla nejspíš vytvořena z kamenů vyskládaných nasucho. Její kamennou obruď se podařilo

identifikovat po odstranění vrstvy humusu (pravděpodobně se jedná o základy kamenných laviček). O podobě nadzemní části stavby dřevěného deštníku nelze nic bližšího říci. Její existence je doložena ještě v první polovině 20. století, kdy se zde usilovalo o dřevěnou novostavbu podle původního vzoru.

Objekt 2 – altán pod hradem na západní straně lesoparku

Jiný altán byl zjištěn na západní straně lesoparku (553 m n. m.) při cestě s nebezpečným povrchem (obr. 16, 17). Tvoří ho uměle navršená kupovitá vyvýšenina nepravidelného elipsoidního půdorysu o hlavních rozměrech zhruba max. 4,3 a 4,7 m a výšce 1,5 m při jižním svahu. Na východní, jižní a jihozápadní straně byly nalezeny nasucho skládané kameny, které tvoří konstrukci vyrovnávací plošiny určené pro stavbu altánu. Sypaná konstrukce se působením vody a tlakem zeminy na několika místech provalila. Podle úhlů, které vzájemně svírají tři její dochované strany, se zřejmě jednalo o útvar osmibokého

Obr. 7. Miřenice (okr. Klatovy), hájovna. Současný stav objektu. (Foto V. Zelinková, 2011)

Obr. 8. Prašivice u Nalžovských Hor, hájovna čp. 54. Stav v první polovině 20. století. (Fotoarchiv S. Bouzka)

půdorysu. Objekt je porostlý ostružiníky, trávou a při jeho patách stojí skupinka stromů. Severní a severozápadní část tvoří násep – rampa. Zřetelná je terénní hrana vymezující vlastní objekt plošiny a rampu. Je pravděpodobné, že k altánu vedla od cesty pěšinka. Stávající rampa může ovšem být i výsledkem mladších úprav.

Vzhled altánu je zachycen na fotografii z druhé poloviny 20. století (obr. 18). Jednalo se o osmibokou stavbu na kamenných základech a s vyrovnací přístupovou rampou. Na fotografii má altán stanovou šindelovou střechu a prkenný vnější plášť. Vstup byl situován ze severní strany, směrem k rampě. Podle fotografie lze také soudit, že v době jejího pořízení altán sloužil asi jako sklad pro potřeby lesního personálu.

Objekt 3 – altán na severní straně lesoparku

Terén v severní části lesoparku je členitý. Dominuje mu kopec ve výšce 575 m n. m. Zhruba 50 m severně od něho byl situován vyhlídkový altánek (obr. 19, 20). O způsobu jeho nadzemní konstrukce a podobě se ze známých

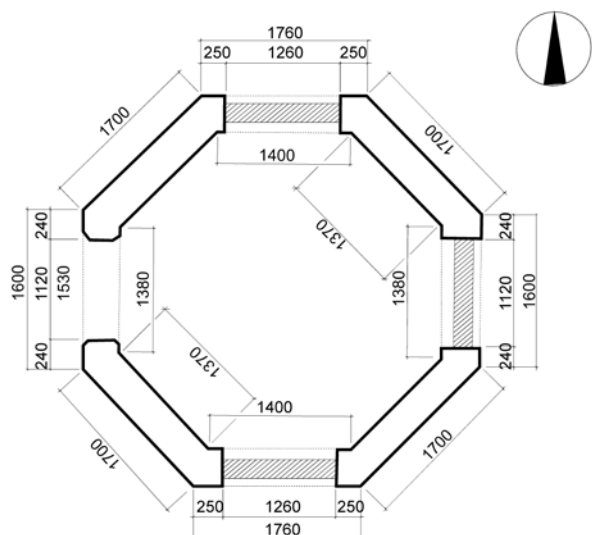

Obr. 9. Prašivice u Nalžovských Hor, gloriet. Současný stav. (Foto V. Zelinková, 2010)

písemných a ikonografických pramenů nic bližšího nedozvíme. Lze odhadovat, že vznikl někdy v době od čtyřicátých až do sedmdesátých let 19. století. K původní poloze s altánem vede od křižovatky cest před hradní zříceninou lesní cesta, která byla v délce 120 m a na výšku zhruba 25–80 cm zpevněna nasucho kladenými kameny, tak aby se lépe vypořádala se strmými srázy a výškovými rozdíly. Na konci cesty se nalézá uměle do výšky 3 m navršená kupovitá vyvýšenina opět elipsovitého půdorysu o rozměrech max. 5,5 a 5,1 m, využívající přirozené konfigurace zdejšího terénu. Altán stál ve vzdálenosti 30 m od cesty. Přístup na vrcholovou plošinu umožňuje 12 kamenných schodů (13. stupeň v úrovni terénu je nezřetelný), sevřených po stranách párem velkých kamenů, které jsou na svém povrchu upraveny nepravidelnými umělými puklinami. Plošina mohla sloužit pro umístění nejen altánu, ale i další dřevěné stavby; na jihozápadní a severní straně plošiny je strmý sráz s volně umístěnými kamennými bloky, na její východní straně se nalézá podkovovitá prohlubeň.

Objekt 4 – rybník se studnami

Při křížení páteřních komunikací lesoparku Prašivice se měl nalézat rybník nepravidelného podélného tvaru o rozměrech zhruba max. 18 a 40 m (obr. 21, 22). Na východní straně je dosud zřetelná jeho konkávně utvářená hráz o délce 11 m a výšce 60 cm. Zhruba uprostřed byla však hráz v minulosti prokopána a voda svedena do meliorační odvodňovací rýhy podél cesty s nezpevněným povrchem. Druhý

Obr. 10. Prašivice u Nalžovských Hor, glorieta. Půdorysné schéma. Šrafovou vyznačeny novodobé zazdívky. (Zaměření M. Rys, kresba D. Tuma, 2011)

vkop najdeme na jihovýchodní straně hráze. Na jižní a východní straně tvořil přirozenou hráz rybníka zvedající se terén. Archivním studiem ani při terénním průzkumu se nepodařilo zjistit, jakým způsobem byl rybník napájen vodou. Nadále tedy zůstává otázkou, zda se jednalo o pramenitý rybník nebo sem byla sváděna voda z vrchu Prašivice a drobných terénních vyvýšenin v okolí.

V nedávné minulosti rybník prošel regulací. Při tom byly osazeny i betonové skruže a poklapy na tři staré studny v jeho blízkosti. Hloubka studen se pohybuje v rozmezí 1,5–2,5 m.

Podle již zmíněné porostní mapy z roku 1886 se podobný rybníček nalézal rovněž při jižní straně cesty směřující ke glorieta. Jeho pozůstatky byly však zničeny mladšími terénními úpravami. Přímým průzkumem se nepodařilo existenci tohoto rybníčku potvrdit. V terénu se nepodařilo lokalizovat ani systém propustků a kanálů, jenž by oba rybníky spojoval navzájem.

Objekt 5a, b, c, d – jámy u cest

Při cestách v lesoparku byla identifikována řada drobných jam, které pravděpodobně sloužily jako zdroj kamene a hlíny při zpevňování a údržbě cest. Jedná se o samostatné útvary oválného půdorysu, dlouhé 3–4,5 m, ležící ve vzdálenosti od cest maximálně 15 m. Jámy mají šikmé stěny se sklonem 45–60° a konkávní dna v hloubce do 0,6 m. Výplň tvoří středně šedá hlína s drobnou frakcí kameniva.

Objekt 6 – rybník při jihovýchodním okraji lesoparku

Posledním ze zkoumaných vodních děl je rybník vzdálený 130 m jižně od gloriety. Identifikovat se ho podařilo

Obr. 11. Prašivice u Nalžovských Hor, fantaskní skulptura draka. Průhled smrkovým porostem v první polovině 20. století. (Fotoarchív M. Hannana)

na základě porostní mapy revíru Nalžovy z roku 1886. Podle dochovaného liniového útvaru někdejší hráze je možné si představit alespoň rámcově největší rozměry tohoto rybníka (13 a 9 m). Pozdějšími úpravami byla jeho velikost měněna. Původní hráz je na několika místech proražena; prošla rovněž stavebními zásahy souvisejícími s úpravou zpevněné komunikace umístěné souběžně s rybníkem.

Rekonstrukce cestní sítě

Jako základní podklad pro rekonstrukci původní cestní sítě v lesoparku Prašivice posloužily staré mapy a mezi nimi především porostní mapa revíru Nalžovy z roku 1886. Páteřní komunikace – dvě na sebe kolmé cesty směřující do čtyř hlavních světových stran – jsou široké přibližně 3 m. Tři z nich vyběhají z lesoparku dále do krajiny. Pouze západní cesta končí ještě uvnitř lesoparku. Od jejího závěru se rozvíjejí dvě další cesty – jedna vede na sever směrem k objektu 3 a druhá na jih. Tato jižní cesta se přibližně po 30 m větví, přičemž jedna z odnoží vede k hradní zřícenině Ballymote a druhá pokračuje k jižnímu okraji lesoparku. Všechny právě popsané cesty byly založeny v průsečích lesních porostů. Jednalo se o cesty mlatové nebo pískované s ostře zařezávanými okraji, na které navazovaly travnaté pásy, resp. bylinné lemy (nepředpokládá se, že by šlo o trávnik parkového typu). Při cestách byly situovány podélné zálivy pro dřevěné lavičky, zhotovené z kulatiny (obr. 23).

Část cest zpevňovaly opěrné zidky z nasucho skládaných kamenů. Tato úprava je nejvíce patrná na cestě, která vede od konce západní osy po vrstevnicích k objektu 3 a dále do kopce.

Historické fotografie dokládají, že i cesty nižšího řádu, jimiž byly propojeny drobné stavby s páteřními komunikacemi, měly pískovaný nebo mlatový povrch. Také ony byly od porostů odděleny ostrou hranicí.

Způsob založení lesoparku, tedy přeměna hospodářského lesa na „promenádní“ lesopark, je dobře patrný na vegetačním doprovodu cest. Hlavními osami byly

Obr. 12. Prašivice u Nalžovských Hor, fantaskní skulptura želvy. Současný stav. (Foto V. Zelinková, 2010)

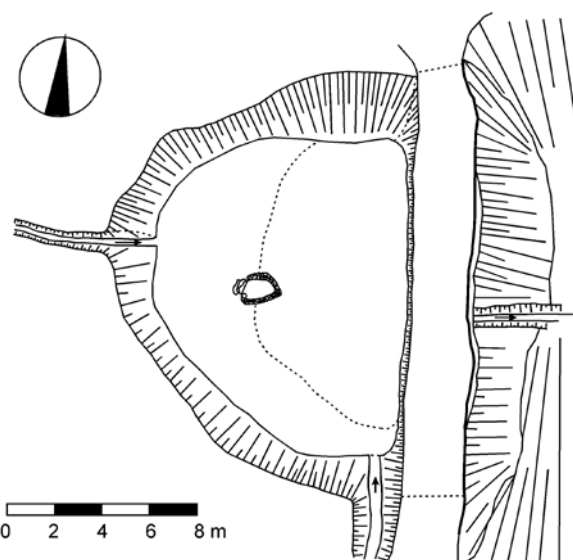
Obr. 14. Prašivice u Nalžovských Hor, rybníček s umělým kameným ostrůvkem. Současný stav. (Foto V. Zelinková, 2010)

protunty kompaktní dospělé porosty, což je zřetelné i z charakteru větvení stromů zachycených na fotografiích (vysoko vyvětvěné stromy). Naproti tomu cesty nižšího řádu sloužily ke spojení nově vzniklých partií a ploch, odlesněných za účelem vytvořit zde romantická zákoutí a zastavení. V těchto plochách se odehrála většina krajinářských úprav (stromofadí, imitace vřesovištní krajiny a další).

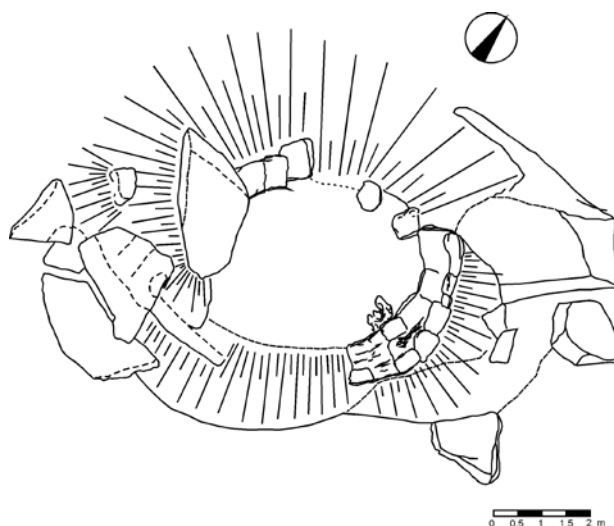
Dnešní stav cestní sítě je důsledkem změn ve využití lesoparku v posledních 70 letech, a to ve prospěch produkce dřeva. Komunikace s nezpevněným povrchem postupně degradovaly, byly nepříznivě zaneseny organickým materiálem. Negativní vliv na stav má také používání těžké lesní techniky při hospodaření v lese.

Vegetace v lesoparku

Výsadbu dřevin v lesoparku neustále ovlivňuje hospodářská činnost. Přestože by se zde měly vyskytovat jedlové

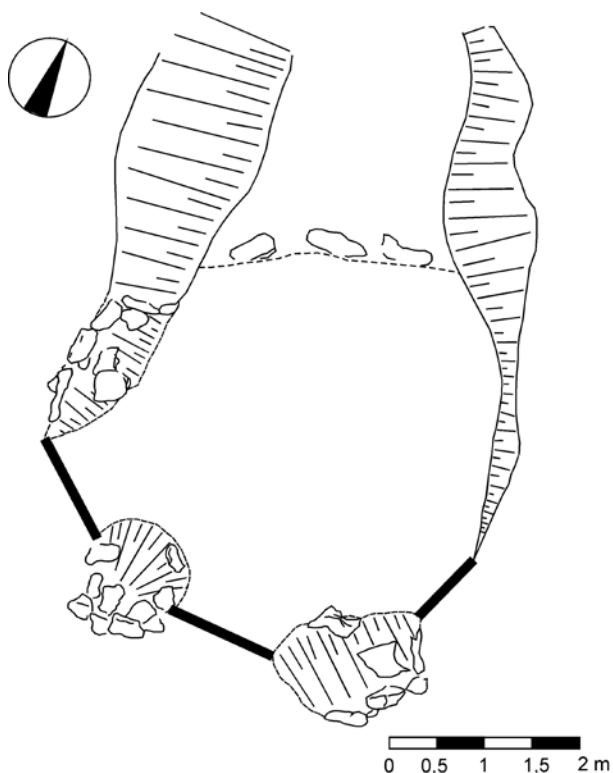
Obr. 13. Prašivice u Nalžovských Hor, rybníček s umělým kameným ostrůvkem. Situace. (Zaměření M. Rys, V. Zelinková, kresba D. Tuma, 2011)

Obr. 15. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 1 (U paraplete). Situace. (Zaměření M. Rys, V. Zelinková, kresba D. Tuma, 2011)

doubravy (potenciální přirozená vegetace dané lokality), již na mapě stabilního katastru z roku 1837 zde najdeme jehličnaté porosty. Pro lesní hospodaření v 19. století se stalo typickým zakládání monokulturních porostů a využití rychle rostoucích dřevin, pěstovaných s cílem pokrýt neustávající poptávku po dřevě. Proto se na naše území začaly dovážet také cizokrajné dřeviny s lepšími růstovými vlastnostmi. Jedním z příkladů je douglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii*), kterou na Chudenicku v jihozápadních Čechách začali vysazovat Černínové, poprvé v Čechách, již v roce 1843.¹⁸ Teprve později se douglaska tisolistá u nás rozšířila. Tato dobově módní

¹⁸ DRHOVSKÝ, K.: *Zámecký park a krajina*, s. 58.

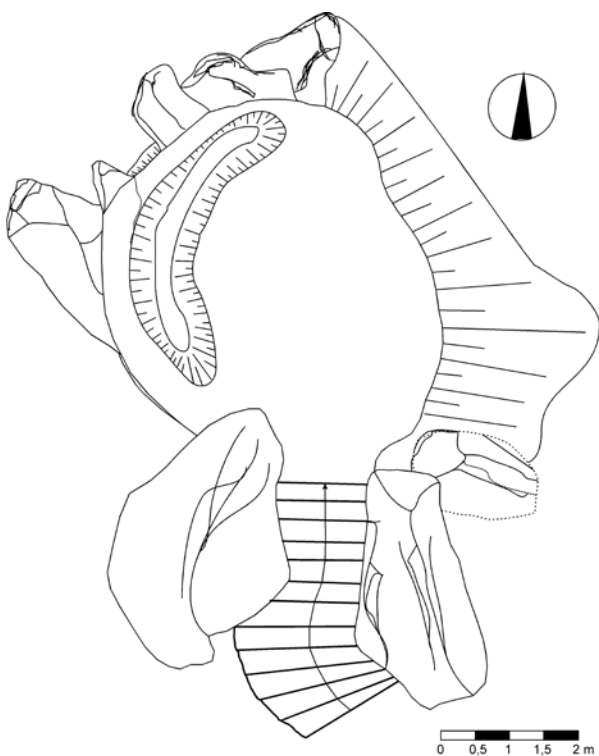
Obr. 16. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 2 – altán pod hradní zříceninou Ballymote. Situace. (Zaměření M. Rys, V. Zelinková, kresba D. Tuma, 2011)

Obr. 17. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 2 – altán pod hradní zříceninou Ballymote. Antropogenní relikt. (Foto M. Rys, 2011)

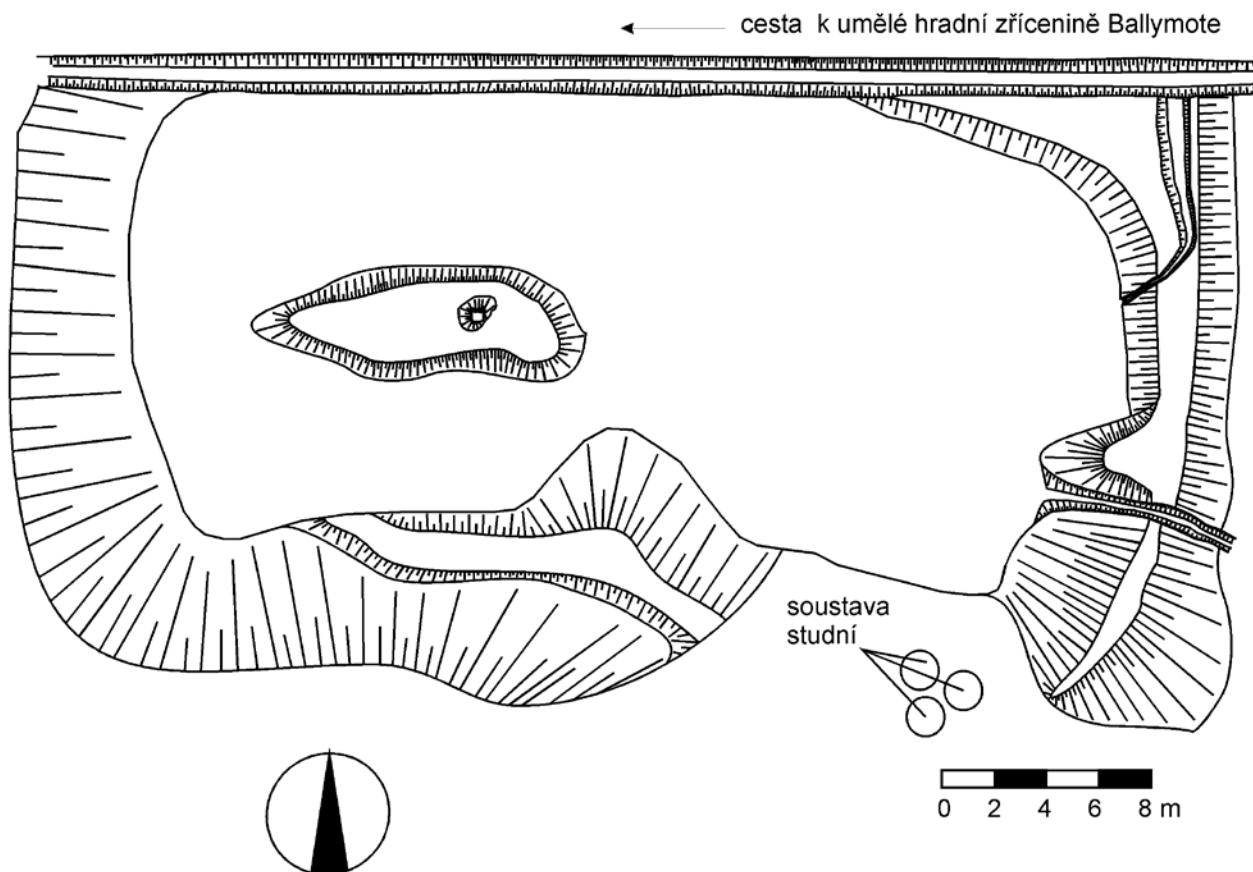
Obr. 18. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 2 – altán pod hradní zříceninou Ballymote. Stav ve druhé polovině 20. století. (Fotoarchiv S. Bouzka)

Obr. 19. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 3 – vyhlídkový altán na severní straně lesoparku. Situace. (Zaměření M. Rys, V. Zelinková, kresba D. Tuma, 2011)

Obr. 20. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 3 – vyhlídkový altán na severní straně lesoparku. Antropogenní relikt. (Foto V. Zelinková, 2011)

Obr. 21. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 4 – rybník se studnami. Situace. (Zaměření V. Zelinková, kresba D. Tuma, 2011)

Obr. 22. Prašivice u Nalžovských Hor, objekt 4 – rybník se studnami. Současný stav. (Foto M. Rys, 2011)

dřevina se uplatňuje také v porostech na Prašivici. Byla použita v ucelených lesních partiích a lemovala cesty nižšího řádu, například pěšinu vedoucí okolo kamenných soch, kde vzniklo oboustranné douglaskové stromořadí.

Dále se na Prašivici jako doprovod komunikací uplatňují buky, vysazené patrně v souvislosti s mladšími

úpravami lesoparku. Lemují východní osu, protínající gloriety, a také cesty na opačné straně lesoparku – část komunikace vedoucí k objektu 3 a přístup k umělé hradní zřícenině Ballymote; tato přístupová cesta je kompozičně zvláště cenná a je zdůrazněna čtyřřadou alejí buků. Estetický účinek stříbrošedé bukové kůry a prosvítajícího kamenného zdiva hradní zříceniny je velmi působivý.

V nižších partiích pod prašivickým vrchem se nalézají listnaté porosty, které směrem k vrcholu přecházejí v monokultury jehličnanů. V podrostu se uplatňují travnatá společenstva s výrazným jarním aspektem, pouze v otevřených plochách dochází k rozvoji buřeny (nežádoucí rostliny zaplevelující odlesněné plochy, jako je ostružiník nebo třtina).

Širší vazby lesoparku Prašivice na okolní kulturní krajinu

Při průzkumu širších krajinných vazeb se vycházelo ze skutečnosti, že romantizující krajinářské parky v 19. století nebyly takřka nikdy řešeny jako výlučné samostatné, uzavřené celky bez vazby na okolní přírodní nebo člověkem vytvořené dominanty. V případě Prašivice se potvrdil předpoklad pohledové provázanosti zámku v Nalžovských Horách s umělou zříceninou Ballymote; i dnes, kdy jsou porosty na Prašivici kompaktní

Obr. 23. Prašivice u Nalžovských Hor, cestní síť. Vyobrazení z roku 1910. (Fotoarchiv M. Hannana)

Obr. 24. Vrch Stráž (okr. Klatovy), lokalita v lese nad Krutěnicemi, kamenná lavice s hadem. Současný stav. (Foto M. Rys, 2011)

a „staré“, je možné ze zámku stále ještě vidět západní část ruiny.

Další vztahy k okolní krajině se odvíjely od umístění drobných staveb. Jediný dobře zachovaný průhled se nabízí z objektu 3, a to směrem na obec Těchonice a krajinu pod Prašivicemi.

Historické fotografie rovněž poukazují na kdysi odlesněné partie v okolí fantastických skulptur draka a želvy, odkud muselo být vidět do velké dálky, až k obci Zahradka.

Altán *U paraplete* byl pohledově provázán s městem Nalžovské Hory. Z něho bylo možné pozorovat hájovnu v Miřenicích.

Nejzajímavější krajinářskou vazbu, o které se zmiňují i archivní prameny, představovala pohledová provázanost tří hájoven – v Nalžovech-Prašivici, v Miřenicích a Krutěnicích. Tyto hájovny leží ve vzdálenosti 4–7 km od sebe a z každé z nich bylo možné kdysi vidět zbývající dvě. Dosud dobře patrné jsou pohledové vazby Prašivice–Miřenice a Prašivice–Krutěnice. Pohledový trojúhelník narušují pouze lesní porosty na svazích vrchu Krahulce (576,5 m n. m.).

V lesích nad krutěnickou hájovnou se podařilo nalézt další doklad o někdejší pohledové provázanosti lokalit – jedná se o kamennou lavici a skulpturu hada vylézajícího ze skal (obr. 24). Nasucho skládané bloky kamenů vytvářejí obloukovitou kamennou lavici, dlouhou přibližně 2 m. Z boční kamenné zídky vyčnívá ve výšce 50 cm hlava hada. Zatím není známo, zda tento objekt vznikl zároveň se skulpturami draka, želvy a žáby na Prašivici, nebo zda jde o mladší, jimi volně inspirované dílo.

Ve studiu širších krajinných vazeb lze konstatovat, že při úpravě lesoparku na Prašivici bylo důmyslně využito místních přírodních podmínek a zároveň došlo ke kompozičnímu provázání několika míst na panství rodu Taaffe. Významnou roli při výběru prašivického vrchu jako ústředního místa krajinné kompozice sehrála jeho blízkost k Nalžovským Horám a také přirozené prostředí, kde bylo možné v členitém svahu realizovat rozličné nové a svébytné prvky (například vřesoviště, odlesněné skalní výchozy, vodní nádrže).

Obr. 25. Nalžovské Hory (okr. Klatovy), altán v zámeckém parku (dnes zaniklý). Stav v první polovině 20. století. Lze předpokládat, že takto mohla vypadat většina zaniklých staveb obdobného typu v lesoparku Prašivice. (Fotoarchiv M. Hannana)

Závěr

V roce 1842 vznikla na Prašivici umělá hradní zřícenina Ballymote. Veškeré další stavební činnosti máme doloženy v rozmezí let 1842–1874. Během této doby byly postupně doplňovány hlavní kompoziční osy o drobné parkové stavby (obr. 25). Tři stavby (objekty 1 až 3) měly dřevěnou nadzemní konstrukci. Podařilo se dohledat podobu západního altánu (objekt 2), který ve druhé polovině 20. století sloužil jako seník. Historické prameny se vůbec nezmiňují o podobě objektu 3. Podrobným terénním průzkumem antropogenních reliktvů se podařilo v terénu identifikovat, zdokumentovat a zaměřit pozůstatky téměř všech drobných parkových staveb. Kompozici lesoparku doplňoval systém tří rybníků. Dva z nich se rovněž podařilo prostřednictvím antropogenních reliktvů lokalizovat a zdokumentovat. V rozmezí let 1842–1874 vznikly přinejmenším dvě kamenné skulptury: drak a želva. Ze stejné doby pochází rovněž systém cestní sítě.

Další úpravy a stavby pocházejí z období let 1886–1913. Patří mezi ně i rybníček s kamenným ostrůvkem. V roce 1936 došlo k obnově kamenných fantastických skulptur. Asi nejpозději tehdy vznikla skulptura žáby (nelze však vyloučit, že je starší, soudobá s rybníčkem s kamenným ostrůvkem). Tehdy byly upraveny i některé drobné stavby a pěšiny, osazeny byly nové lávky a zhotoveny dřevěné hříby rozmístěné podél cest.

Z výsledků provedeného terénního průzkumu vyplývá hlubší poznání lesoparku Prašivice, přičemž se potvrdily předchozí názory o významu celé této krajinné kompozice. Lesopark na Prašivici představuje v západních Čechách jedinečný příklad romantizující úpravy krajiny v 19. století. Význam areálu spočívá také v jeho přesahu do okolní krajiny prokázanými pohledovými vazbami.

Dnešní stav kulturní památky je ovlivněn přirozenými transformačními procesy, jako je eroze půdy, hromadění organických hmot a s ním spojené humifikační procesy, zarůstání vegetací a další. K degradaci lesoparku výrazně přispívá vandalismus a neodborné, nekoncepční zásahy. Výsledků terénního průzkumu a při něm pořízené

dokumentace lze využít při odborně vedené památkové obnově, která by byla velmi žádoucí.

Autoři článku děkují Stanislavu Bouzkovi, správci zámku v Nalžovských Horách, za poskytnutí cenných materiálů k lesoparku Prašivice. Dále Michaelu Hannanovi, irskému historikovi, jenž se zabývá dějinami hraběcího rodu Taaffe, za poskytnutí dokumentace z jeho sbírky. Děkují rovněž dvěma svým kolegům v Národním památkovém ústavu, územním odborném pracovišti v Plzni, Mgr. Michalu Rysovi za pomoc při rekonstrukci a zpracování historické rešerše lokality, a Mgr. Žanetě Sedlákové za zpracování částí grafických výstupů.

Prameny

Kronika obce Nalžovy/Nalžovské Hory. Nalžovské Hory, 1936.

Kronika obce Nalžovy/Nalžovské Hory. 8. díl. Nalžovské Hory, 1973.

Státní oblastní archiv v Plzni, pracoviště Klášter u Nepomuku, fond Velkostatek Nalžovy, *Plán lesovny a vedlejších budov severně od Miřenic*, kolem roku 1840, inv. č. 560, M 229.

Státní oblastní archiv v Plzni, pracoviště Klášter u Nepomuku, fond Velkostatek Nalžovy, *Porostní mapa revíru Nalžovy*, inv. č. 422, M 91.

Literatura

DRHOVSKÝ, Karel: Zámecký park a krajina. In *Chudenice, Archeologie, dějiny, současnost*. Praha, Public 21 TV, 1992, s. 57–60.

HALLAK, Jacques: *County Sligo, Ireland*. Paris, UNESCO, 1973.

KOLÁR, Martin: *Geschichte der Herrschaft Elischau-Nalžovy*. Tábor/Nalžovy, [19. stol.]. Rukopis.

KŘÍŽ, Martin: *Nalžovské Hory v proměnách času*. Klatovy, Arkáda, 2008.

O'RORKE, Thomas: *The history of Sligo, Town and county*. Sligo, Dodd's Antiquarian, 1986.

PACÁKOVÁ-Hošťálková, Božena et al.: *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Praha, Libri, 2004.

RYBÁK, Josef: *Dějiny města Hor Stříbrných, K oslavě jubilea 50letého panování Jeho Veličenstva císaře a krále našeho Františka Josefa I.* Stříbrné Hory, Nákladem města Hor Stříbrných, 1898.

ŠPALA, Stanislav: *Nalžovské Hory 1380–1980, K 600. výročí založení*. Nalžovské Hory, Místní národní výbor, 1980.

Summary

Survey of the vanishing woodland park of Prašivice at Nalžovské Hory

Keywords: *Nalžovské Hory — Prašivice — Ludvík Taaffe — romantic woodland park — sham ruin of Ballymote Castle — fanciful stone sculptures — terrain survey (reconnaissance) — anthropogenic form*

The conversion of the production forest into a romantic woodland park was carried out under Count Ludvík Taaffe (*1791–†1855). The compact woodland area was divided by a road network based on two mutually vertical roads positioned in new clearances and oriented towards the cardinal points. Branching off from them, organically shaped minor pathways strayed into the forest vegetation, enabling access to various park structures erected on places offering distinctive views. Passing through an octagonal gloriolite dominating the east axis, a pathway continued out of the woodland park onto the road leading to the village of Zahrádka. A footpath leading from the gloriolite bent northwards, with the nearby stone boulders artificially formed into the shape of a dragon, a turtle and a frog, respectively.

On the opposite side of the woodland park, there is a sham ruin of Ballymote Castle, the central structure of the whole complex. Situated off the woodland park's main view axes, the romantic ruin literally creates the scenery turned towards the manor house at Nalžovy.

The condition of the woodland park has been deteriorating since the 1930s, when the Taaffe family sold up the domain of Nalžovy. Degradation of minor structures (footbridges, above-ground parts of the summer houses) and the park's facilities followed relatively quickly, in particular, because they were made from materials with a short operating life. Nevertheless, the process of their archaeologisation can still be perceived by means of relief anthropogenic forms observable on the current terrain's level. Consequently, it was possible to discover, describe and document a host of other structures and facilities related to the parkland area.

The woodland park of Prašivice can be classified as a unique site, unparalleled in the Pilsen Region (analogical features can be found in castle parks of Lednice, Vlašim, Slatiňany or Sychrov). Unrivalled is the site's status mainly in virtue to its relation to the surrounding landscape, with its vistas patently providing a visual link among three Classicist gamekeeper's lodges.

The woodland park's condition is constantly changing due to natural transformation processes reflecting negative impacts caused by vandalism or unqualified and unpremeditated interventions. The detailed documentation of its current condition thus constitutes both a valuable basis for gaining knowledge of the structures and a significant document useful for a potential rehabilitation in the future.

(Translated by Karel Matásek)